

י"ד ט"ו ביהמ"ד למנידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 493
מסכת קידושין כ"ה-ל"א
בס"ד, ד' חשוון תשס"ט

◆ דיווח לאב על מצב בריאותו הלוקי

◆ לשלוח את הנכדה לעזור לסבתא כשזקוקים לה בבית?

◆ יש חיוב קימה תוך כדי אמירת קינות בתשעה באב?

◆ קניית ספרי קודש לילדים מכספי מעשר

◆ רכישת אתרוג מהודר מכספי מעשר

השבוע בגליון

◆ לימוד ה"דף היומי"-קיום שתי מצוות

◆ ערכה אחת של ארבעת המינים ושתי קהילות

◆ מדוע נשים אינן מקדשות את הלבנה?

◆ ברכת החמה

◆ האם נשים מחויבות בשמיעת קריאת התורה?

◆ כיבוד אשה בעליה לתורה

לעילוי נשמת

הוגה ומחולל הדף היומי מרן הגאון

רבי מאיר שפירא מלובלין זצוק"ל

נלב"ע ז' חשוון

תנצב"ה

◆ ◆ **דבר העורך** ◆ ◆

נאום לאומה

בעקבות הניפילה הגדולה, גם בור-כלכלה כבר יודע משהו על אג"ח, ויתר מיני שמות שלכולם מכנה משותף: אתה קונה משהו בידיעה שאינו שווה את התשלום, מתוך מחשבה שתמכור אותו ברווח למישהו אחר. מה שקורה הוא, שלפעמים אתה הוא המישהו אחר של האיש שמכר לך...

"תגיד להם, שרק בדבר האמיתי אתה יודע מה אתה קונה ואתה בטוח שתקבל עליו עולמות שלמים", אמר לי בהתרגשות לומד דף יומי המצוי בחברתם של רבים החוששים לגורל מעותיהם. הוא ועוד רבים אחרים חידדו את המסר הפשוט, כי אם אדם מוכן להשקיע בדבר שהוא יודע שאינו שווה, אין שום הגיון שיניא אותו מהשקעה בדבר שהוא בטוח כי הוא שווה - קביעות עיתים לתורה. לפעמים צריך את החיבור בין הכיס לבין הלב כדי שהמוח יחליט.

★ ★ ★

◀

דף כט/ב אם בנו זריז וממולח

ערכה אחת של ארבעת המינים ושתי קהילות

שנה אחת נותרו בני קהילה חשובה באיטליה ללא ארבעת המינים לחג הסוכות, למרות כל מאמציהם להשיגם. בחול המועד גונבה שמועה לאזניהם, כי בני העיר הסמוכה להם, מהלך ארבעים שעות הליכה, הצליחו להשיג את ארבעת המינים. בני הקהילה שלא זכו לקיים את המצווה כלל, מיהרו ושגרו שליח לעיר הסמוכה, בבקשם לקבל את ארבעת המינים לידיהם, כדי שיזכו לקיים את המצווה לכל הפחות ביומו האחרון של חול המועד. אולם, בני הקהילה השנייה הסתפקו, האם מאחר שכבר קיימו את המצווה ברוב ימי החג, עליהם להעניק את ארבעת המינים לקהילה שכלל לא זכתה לקיים את המצווה אפילו פעם אחת, או שמא, אין הם מחוייבים ואף אינם רשאים למסור את ארבעת המינים לאחרים, שהרי בכך יפסידו את המשך קיום המצווה ביום האחרון.

נידון זה עורר סערה רבתי בין חכמי איטליה ורבניה, ובסופו של דבר נותרו ארבעת המינים במקומם. בעל "מכתם לדוד" (או"ח סימן ו) סבר, כי היה עליהם לוותר על ארבעת המינים ולהעניקם לאחרים שלא זכו לקיים את המצווה אפילו פעם אחת. זאת, על פי המבואר בסוגייתנו, כי אב שאפשרויותיו הכספיות מצומצמות ובידו לממן את שכרו של מלמד תורה אחד בלבד, חייב לוותר על לימוד התורה של עצמו ולהעמיד את המלמד לרשות בנו, אם בנו זריז וממולח ממנו בלימוד התורה. הרי לנו, כי כאשר אדם נוכח שרעהו יוכל לקיים את המצווה באופן משובח יותר ממנו, עליו להעניק לחבירו את האפשרות לקיימה. על כן, עדיפים בני העיר שכלל לא קיימו את מצוות נטילת ארבעת המינים, על פני בני העיר שכבר קיימו את המצווה.

אמנם, היו שהעירו, כי אדרבה, מסוגייתנו העוסקת באב ובנו ניתן להוכיח להיפך. כי רק משום שהאב מצווה ללמד את בנו תורה, נחשב האב עצמו כמקיים את מצוות תלמוד תורה באופן משובח יותר כאשר בנו זריז וממולח ממנו. אולם, לולא זאת, ודאי שאין אדם רשאי לוותר על אפשרות קיום מצווה כדי שחבירו יוכל לקיימה [על עצם סברתו של בעל "מכתם לדוד" יש להעיר, כי מצוות ארבעת המינים מתחדשת בכל יום מימי חג הסוכות, ללא קשר לקיומה ביום הקודם].

עילוי נשמה

ה"ר **יעקב צבי כספי** ז"ל

ב"ר יחזקאל מנחם ז"ל

נלב"ע ג' מרחשון

תנצב"ה

הונצח ע"י ידידינו

ה"ר שלמה כספי ומשפ' שיחיו - פ"ת

עילוי נשמה

ה"ר **פנחס נצר** ז"ל

בן יבדלחט"א ר' אברהם צבי שיחי'

ראש וראשון לכל דבר שבקדושה, התמסר רבות להקמת והפצת הדף היומי בג'ברלטר

נלב"ע בחטף ביום ב' מר חשוון תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י מערכת "מאורות הדף היומי"

עילוי נשמה

ר' **יוסף שלמה מוצן** ז"ל

בן ר' אברהם חיים הי"ד

נלב"ע ד' בחשוון תשס"ח

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה'

נשמת אדם

לעילוי נשמת

ה"ר **יצחק פרי** ז"ל ב"ר שמואל זינוויל ז"ל שהמשיך מורשת אבותיו להדפסת ספרי בית סוכטשוב וכן הפיק במסירות את "מאורות הדף היומי" בארה"ב. נלב"ע ג' בחשוון תשס"ב **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו - בארץ ובארה"ב

דף כט/א וכל מצות עשה שהזמן גרמא - אנשים חייבין, ונשים פטורות

מדוע נשים אינן מקדשות את הלבנה?

במשנתנו מבואר הכלל הידוע, שנשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא, כגון: מצוות ציצית, הנחת תפילין וכדומה, שחיובן תלוי במועד קבוע. אמנם, אשה שחפצה לזכות במצווה רשאית לקיימה והיא אף מקבלת שכר על כך [בדרגת "מי שאינו מצווה ועושה"], ולדעת רבינו תם (עירובין צו/א) היא גם רשאית לברך על קיום המצווה [עיי' להלכה, "שולחן ערוך" או"ח סימן תקפ"ט סעיף ו, שנחלקו הפוסקים בזה].

האם נשים חייבות בקידוש לבנה? נחלקו הפוסקים לגבי מצוות קידוש לבנה, אם היא נחשבת כמצווה שתלויה בזמן. לדעת "מגן אברהם" ("שולחן ערוך" סימן תכ"ו סק"א), מצווה זו נחשבת כמצוות עשה שהזמן גרמא, משום שאין מקדשים את הלבנה אלא בחציו הראשון של החודש, והרי זו מצווה התלויה בזמן. אולם הגר"ש קלוגר (הגהות חכמת שלמה שם, ובשו"ת "האלף לך שלמה" או"ח סימן קצ"ג) העלה סברה יפה, לפיה מצוות קידוש לבנה אינה נחשבת כמצווה שהזמן גרמא. שכן, דווקא מצוות שאפשר לקיימן בכל עת אך הוגבלו לקיימן בזמן מסוים בלבד, הן הנחשבות כמצוות שהזמן גרמא, אולם קידוש הלבנה אינו מוגבל לזמן מסוים, אלא תלוי במצב הלבנה, שהרי המצווה היא לברך כאשר הלבנה מתחדשת, והרי היא מתחדשת מידי חודש ובחלקו השני של החודש כשהלבנה מתמעטת ואי אפשר לקדשה, אין זה אלא משום שהלבנה אינה נראית, ולא מפני שהזמן עצמו אינו ראוי. דוגמא לכך אנו מוצאים לגבי ברכת "שהחיינו" על פרי חדש, שלמרות שהפרי צומח בעונות מסוימות בלבד, אין ברכה זו נחשבת כמי שתחומה ומוגדרת בזמן, אלא מחמת אילוצים טכניים אין אפשרות לקיימה כי אם בתקופות מסוימות. להלכה, פסק ה"משנה ברורה" (ס"ק א') כדעת ה"מגן אברהם".

מצוות קידוש לבנה שונה משאר המצוות: אף על פי שנשים מחמירות על עצמן לקיים מצוות רבות שהזמן גרמן, מבאר ה"מגן אברהם" ("שולחן ערוך" או"ח סימן רצ"ו) כי דווקא מצוות שקיומן כרוך במעשה, נשים רשאיות לקיים ואף לברך עליהן, שהרי הן מברכות על מעשה המצווה שעשו. לעומת זאת, מצוות קידוש לבנה אינה באה לידי ביטוי במעשה, כי אם בברכה בלבד, ולפיכך אין אשה רשאית לקיים מצווה זו, שהרי ברכתה היא לבטלה, מאחר שאינה חייבת לברכה.

ברכת החמה: אחת לעשרים ושמונה שנה אנו זוכים לקיים מצווה נדירה, מצוות ברכת החמה, כאשר השמש מתייצבת בדיוק באותו מקום בו היא נתלתה לראשונה ביום הרביעי לבריאת העולם. כאשר נבוא לדון אם ברכת החמה דומה לברכת הלבנה, נבחין בהבדל יסודי בין ברכת קידוש לבנה לברכת החמה. בעוד ברכת הלבנה נוסחה על ידי חכמים **עבור חידוש הלבנה**, ברכת החמה לא נתקנה במיוחד עבור חידוש מסלול החמה באותו מקום בו עמדה בבריאת העולם, אלא זו ברכה כללית שאותה יש לברך בכל פעם שבה אנו עומדים נפעמים מול גדלות מעשי הבורא, כגון, ראיית ברקים או ראיית הים הגדול שיש לברך "ברוך... עושה מעשה בראשית". לפיכך, גם אם ברכת הלבנה נחשבת מצווה שהזמן גרמא, אין להחשיב את ברכת החמה כמצווה שהזמן גרמא, כיוון שברכה זו אינה מיוחדת לחמה.

כך אכן נהגו בירושלים, שגם נשים מברכות ברכת החמה. אולם, בהונגריה, נהגו על פי פסקו של בעל "כתב סופר" (שו"ת או"ח סימן ל"ז), שגם מצווה זו מוגדרת כמי שקיומה והופעתה מותנית בזמן מוגדר ועל כן נשים פטורות ממנה.

דף כט/ב ולימדתם ולמדתם

האם נשים מחוייבות בשמיעת קריאת התורה?

בסוגייתנו מבואר, כי נשים אינן מצוות בלימוד התורה. דין זה דורשת הגמרא מהפסוק (דברים יא/ט), "וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת תּוֹרַת הַיְיָ אֱלֹהֵיכֶם", שכל מי שאין מצויה ללמוד תורה, אף הוא עצמו אינו מצווה ללמוד, וכך גם פוסק "שולחן ערוך" (י"ד סימן רמ"ו סעיף ו').

מסוגיה זו, בה למדנו כי נשים פטורות מלימוד התורה, השתלשל נידון מעניין בין הפוסקים, לגבי שאלת חיובן של נשים בקריאת התורה.

כיבוד אשה בעליה לתורה: מצוות קריאת התורה בציבור נתקנה על ידי משה רבינו ע"ה, כדי שלא יעברו על אדם מישראל שלושה ימים בלא שמיעת התורה (בבא קמא פרק ז'). לכאורה, מאחר שנשים אינן מצוות בלימוד התורה, הן גם פטורות משמיעת קריאת התורה, וממילא אין לכבדן בעליה לתורה, שהרי אין חייבות בקריאתה. והנה, במסכת מגילה (כג/א) מבואר, שחכמים תקנו שאשה לא תעלה לתורה מפני כבוד הציבור, אולם מעיקר הדין "הכל עולים למניין שבעה [בשבת], **אפילו אשה**".

"מגן אברהם" (או"ח סימן רפ"ב ס"ק ו') דן בנושא וכתב, כי מכך ניתן להוכיח שמצוות קריאת התורה אינה **ללמוד** את התורה כמצוות תלמוד תורה, אלא היא מצווה בפני עצמה של "**שמיעת התורה**", כפי שאנו מוצאים במצוות "הקהל" בה נצטווה כל העם, כולל הנשים, **לשמוע** את המלך קורא

הוא היה נואם כריזמאטי, אשר בחכמתו העצומה ובפקחותו הנדירה הטיב לשזור בנאומיו את ידיעותיו המופלגות בתורה ולשלהב את ההמונים לאביהם שבשמים. מרן הגאון רבי מאיר שפירא, מחולל ומייסד הדף היומי, אשר יום פטירתו חל בשבוע זה, אי אפשר לכתוב נאום עבור נואם דגול כמותו, אך אפשר לשער מה היה נושא נאומו לו היה נואם בפנינו.

בשער בת רבים היה עולה האיש אשר כך תיארוהו בימים ההם בעיתון "אידישע וועלט" שיצא לאור בפילדלפיה: "פנים מאירים בהדרתם, מעוטרים זקן שחור; עיניים עמוקות וחודרות, אשר טוב לב, נדיבות, חכמה ושכל קורנים מהן; בת צחוק קלה מרחפת בנעימות ועניות; מצח גבוה, רחב הפינות, סימן לכובד ראש יחוס; קומה מרהיבה מלובשת "זושפיצה" יהודית מסורתית ארוכה, וחגורה אבנט, ועל הראש השטריימל הרבני הישן והמפיק כבוד. הנה הצעיר המלא מתמונת הגאון השהיה כעת בעירונו! המונים היו נאספים לשמוע את דבריו, בהם רבים שאיבדו הרבה ממה שחשבו שהיה להם, ורבים עוד יותר שמעולם לא חשבו שהיה להם. האם היה פותח ומספר להם את המעשה במוסכ החרש? אפשר שכן, שהרי כבר פעם אחת הוא השתמש בסיפור מרתק זה בהופעתו באמריקה. וכה היה מעשה:

באחת מנסיעותיו הרבות לארצות הברית, כדי לצרף נדיבים לתומכי ישיבת הגדולה, עמד רבי מאיר שפירא בפני קהל רב שהשעה דחקה לו עקב דרשות קודמות ששמעו בארוכה, ולפיכך הוא שינה את תוכן הנאום שהכין, וכה אמר (מִסְפָּר "ישיבת חכמי לובלין" להרב דוד אברהם מנדלבוים): "רבותי! כאשר הייתי סמוך על שולחן חמי בטרנפול, לקחני פעם לסויר באחוותי המרובות, עד שהגענו לקצה העיר, שם הראה לי על יהודי אחד ואמר:

- **הנה** זהו פקיד שלי, הממונה על גביית המכס. **הסתכלתי** במלאכתו והבחנתי שהוא חרש. כאשר עוברת עגלה ובעליה פונה אליו בשאלה כלשהי, אין הוא משיב מאומה אלא אומר: "עגלה ושני סוסים חייבת לשלם כל וכך מכס. עגלה וסוס אחד חייבת לשלם כל וכך". אם חוזר בעל העגלה על שאלתו שלא מענייני המכס, מתרגז המוכס ומגביר את קולו בכעס: "עגלה ושני סוסים חייבת כל וכך. עגלה וסוס אחד כל וכך". **שאלני** חותני: נו, איך הוא מוצא חן בעיניך? **אמרתי** לו: לפלא בעיני מה ראית למנות פקיד חרש בעבודה זו, וכי מה איכפת לך אם ישיב כראוי על שאלות בעלי העגלה?

לא השיבני חותני דבר, אלא נטלני בידי והוליכני במרכבתו לקצה השני של העיר, ושוב הראה לי על יהודי: הנה במקום זה ממונה פקיד זה על המכס. **הסתכלתי** גם כאן במלאכת היהודי שלא היה חרש. כל מי שעבר בעגלה ונכנס לשיחה עמו, היה משיב לו באדיבות ובנחת. בתוך כך משתרך מאחוריו תור ארוך של עגלות ממתנות, בעלי העגלה רוטנים בקוצר רוח, ובינתיים מנצלים את ההמולה מספר בעלי עגלה ועוקפים את השיירה ללא תשלום. המוכס מתבהל ומתחיל להעביר את בעלי העגלה במהירות ללא בדיקה והערכה מדוקדקת, ושוב שיחה, וחוזר חלילה. **שוב** פנה אלי חותני ושאל: נו, העורך מתפלא על שמניתי חרש כגובה מכס?...

הקהל חייך ורבי מאיר סיים את דבריו: דעו לכם רבותי! אני כאותו חרש - הזמן קצר והמלאכה מרובה. רק אחזור ואומר: עגלה ושני סוסים חייבת כל וכך, עגלה וסוס אחד חייבת כל וכך. כלומר: מי שנכסיו מרובים יתן כפי יכולתו, ומי שנכסיו מועטים יותר, יתן גם הוא כפי יכולתו, אבל אנא לא לעכבנו בעבודת הקודש". **נקל** לשער כי הקהל המעריץ נהנה מדבריו המיוחדים ופתח את לבו ואת כיסיו.

כך היה בימים ההם, ואין זה מופרך לשער כי בימינו היה עומד רבי מאיר ומכריז אל אלה מבין הקהל שעדיין לא קבעו עיתים לתורה: מורי ורבותי! היום כבר אין צורך להאריך ולהסביר על חשיבות לימוד התורה ועל נצחיותה מול הבלי העולם הזה. עגלה

ושני סוסים חייבת כך וכך, עגלה וסוס אחד חייבת כך וכך. מלאו את בתי המדרשות וקבעו עיתים לתורה כל אחד כפי יכולתו. לא עת היסוסים ולא זמן לספקות כעת. עשו והצליחו.

המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.
כתובתנו: ת.ד. 3446 בני ברק. פקס: 03-570-67-93
mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

פנינים

דף כו/א במוכר שדהו מפני רעתה

קניינו של המן

כתב החיד"א (ב"כסא דוד' דרוש לפרשת זכור): המן אמר לאחשוורוש - "אם על המלך טוב יכתב לאבדם ועשרת אלפים ככר כסף אשקול... ולמלך אין שווה להניחם". פירוש: הוא רצה לקנות את היהודים בשטר - "יכתב לאבדם". אולם הרי שטר אינו קונה בלא כסף, כאמור בגמרא. לפיכך אמר לו ש"למלך אין שווה להניחם", והרי זה כמוכר שדהו מפני רעתה שהמכירה חלה בשטר לבדו...

דף כט/ב כל כריעה דכרע נתר חד רישיה

משתחיים ועומדים רווחים

בברכות (נ/ו) נאמר שהמזיקים גורמים לדוחק רב בין האנשים.

כאן למדנו שההשתחואות הורגות אותם.

זהו שאמרו (אבות פרק ה' משנה ה'): "עומדים צפופים ומשתחיים רווחים", כשעומדים במקדש - צפוף מפני המזיקים, אבל כאשר משתחיים - מתרחוח המקום והרי הם מכאן ואילך עומדים רווחים... ("אהבת יהונתן", לרבי יהונתן אייבשיץ).

דף ל/א לעולם ישלש אדם שנותיו שליש במקרא שליש במשנה שליש בתלמוד

לימוד מקרא ומשנה

כה ציווה רבי יעקב מליסא לבניו: "אהובי בני... יהיה לכם שיעור קבוע בכל יום למקרא ולמשנה. ואם כי אמרו: תלמוד בבלי כלול מכולם - הם כבר מלאו כרסם במקרא ובמשנה... ואף שלא ראייתם כן ממני, **בנעוטי עשיתי כן**, ולעת זקנותי בגד בי הזמן והייתי טרוד מאד ולא יכולתי לקיים כאשר עם לבבי..." (אוצר קידושין באגדה).

דף ל/א שהיו סופרים כל האותיות שבתורה

מנין האותיות

סיפר החיד"א:

פעם שאל רב סעדיה גאון חייט אחד דרך בדיחותא: היודע אתה לספור כמה תפירות תפירת היום? **השיבו** החייט: ומעלתו יודע כמה אותיות בתורה? **"ונצטער** כמה ימים ולא ידע לכוון המניין עד שהשביע בשם ובא מלאך וגילה לו, ושמח לבו על הדבר" (שם הגדולים).

דף ל/ב בראתי לו תורה תבלין

הלימוד - סם המות ליצה"ר

מספר רמח"ל:

"הוגר לנו שבימי המנוח החסיד המקובל הגדול הרב רבי שמשון אסטרוואליך, כשהייתה הגזירה רח"ל בשנת ת"ח, השביע הרב הנזכר למעלה ושאל אותה, על מה ולמה את מקטרגת על עמנו בני ישראל יותר מכל האומות, והשיבה לו: יתבטלו מכם שלושה דברים אלו ואחזור מקטרוגי, ואלו הן: שבת, מילה ותורה. מיד השיב לה הרב הנזכר למעלה: יאבדו הם כהנה וכהנה ואל תתבטל אות אחת מתורתנו הקדושה חלילה!" **מכאן** תסיק, הוא אומר, שלימוד התורה הוא 'סם המות' ליצר הרע!... (דרך עץ החיים).

בתורה. לפיכך, ניתן לומר כי גם הנשים מחוייבות במצוות קריאת התורה, ועל כן מעיקר הדין הן רשאיות לעלות לתורה.

אולם, "מגן אברהם" דוחה ראייה זו, שכן, גם אם קריאת התורה בציבור מבוססת על מצוות לימוד התורה, עדיין אפשר להבין מדוע נשים יכולות לעלות לתורה אף על פי שאינן חייבות בלימוד תורה - מפני שאשה רשאית לקיים מצוות שאין היא מצווה בהן, וממילא מעיקר הדין היא גם רשאית לעלות לתורה. למעשה, כתבו הפוסקים (מ"א ו"משנה ברורה" ס"ק י"ב), כי הנשים אינן נוהגות לשמוע את קריאת התורה ואף ישנן נשים שיוצאות מבית הכנסת בשעת קריאת התורה, כיוון שאינן מחוייבות בה כלל ועיקר.

דף ל/א ושנתם שיהיו דברי תורה מחודדים בפוך

לימוד ה"דף היומי"-קיום שתי מצוות

הגאון רבי יצחק בלזר זצ"ל, שהיה רבה של פטרבורג, עיר הבירה של רוסיה, מסיק מתוך דברי סוגיינתו, כי מצוות תלמוד תורה כוללת בתוכה שני חלקים: א. להגות בתורה ככל האפשר, כנאמר: "והגית בו יומם ולילה". ב. מצוות "ידיעת התורה", כפי שדורשת הגמרא בסוגיינתו: "ושנתתם" - "שיהיו דברי תורה מחודדים בפוך, שאם ישאלך אדם אל תגמגם ותאמר לו, אלא אמור לו מיד" ("אור ישראל" אות כ"ז). ההבדל בין שתי מצוות אלו הוא, שאת מצוות "והגית" יכול אדם לקיים גם על ידי שינון אותה מסכת במהלך כל חייו, אך כדי לרכוש ידיעות במרחבי התורה, עליו להתמיד וללמוד נושאים רבים ככל היותר. רבי יצחק בלזר כותב, כי הבסיס לקיום מצוות "ידיעת התורה", הוא **לימוד הש"ס**, אשר כולל בתוכו את שרשי הדינים, שיטת הלימוד וכללי הפלפול שעל פיהם נבנים כללי ההלכה.

הוא מוסיף וכותב, כי אל לאנשים לטעות במחשבה שמצוות "ידיעת התורה" נוגעת למורי הוראה בלבד, הזקוקים לידע זה כדי להורות לעם את הדרך אשר ילך בה, אלא חובה על כל יהודי לשאוף לקיימה, מאחר שעם כל ידיעה הנרכשת על ידו הוא משתלם בפרטי קיום המצוות וההלכה.

דברים אלו כלולים במכתב ארוך ששלח הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד חלק ב' סימן ק"י) למשתתפים במסיבת סיום מסכת שנערכה בארצות הברית על ידי לומדי ה"דף היומי". במכתבו הוא כותב, כי גדולתו של לימוד ה"דף היומי" נעוצה בכך, שמלבד הזכות הגדולה של קביעת עיתים לתורה וקיום מצוות "והגית", אף זוכים לומדי ה"דף היומי" לרכוש ידיעות נרחבות בש"ס וכך גם לקיים את מצוות "ידיעת התורה", כאשר הדפים, הפרקים והמסכתות מצטרפים זה לזה, ולאחר עמל של שנים אחדות זוכים יהודים רבים לרכוש מצווה רבתי זו.

דף לב/א רב יהודה אמר משל בן

האם מותר לדווח לאב על מצב בריאותו הלקוי?

נחלקו תנאים בסוגיינתו, אם מצוות כיבוד אב ואם היא "משל אב" או "משל בן". כלומר: האם הבן חייב להוציא ממון עבור צרכי אביו. להלכה פסק "שולחן ערוך" (יו"ד סימן ר"מ סעיף ה'), שבן אינו חייב להוציא מעות מכיסו עבור הוריו.

על פי זה הורה הגאון רבי שמעון גרינפלד זצ"ל (שו"ת מהרש"ג יו"ד סימן ר') בשאלה מעניינת.

האם לשלוח את הנכדה לעזור לסבתא כשזקוקים לה בבית? מעשה באב, שנתבקש על ידי אמו שישלח לה את בתו - נכדתה, לעזרה בביתה. הבן אשר היה זקוק בעצמו לעזרת בתו, הסתפק אם הוא חייב לוותר על רצונו ולשלוח את בתו לעזרת הוריו. מהרש"ג הכריע, כי כפי שמעיקר הדין, בן אינו מחוייב להוציא מעות מכיסו לצורך הוריו, שכן, כאשר הוא ואביו נצרכים למעותיו, לא הטילה התורה על הבן לוותר על מעותיו, כמו כן לגבי צרכים אחרים שהאב והבן זקוקים להם, אין הבן חייב לוותר על צרכיו עבור אביו. בסיום דבריו הוסיף, כי ודאי שממדת חסידות עליו לסייע להוריו.

דיווח אמת לאב על מצב בריאותו: בסוגיה עדינה וכואבת נתקלים לצערנו אנשים לא מעטים, כאשר האב החולה מבקש מבנו שידווח לו על מצב מחלתו. לגבי חולה המבקש שידווחו לו על מצב בריאותו, כתב הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (ירחון מוריה, מובא ב"נשמת אברהם" יו"ד סימן של"ג ס"ג), כי אין לפרוש בפניו את המצב במלא חומר, שכן, ידוע, כי בדרך כלל החולה מושפע קשות בנפשו מן הידיעות המרות ומצבו עלול להתדרדר במהרה. בעל "בצל החכמה" (שו"ת חלק ב' סימן נ"ה) מוסיף, כי בן שמיידיע את אביו על מצבו החמור, אף עובר על מצוות כיבוד אב, שהרי הוא מצער בכך. אמנם בסוגיינתו מבואר כי אב שמחל על כבודו - כבודו מחול, שונים הם הדברים לגבי צער, ואסור לאדם לצער את אביו גם כאשר אביו מוחל על הצער שייגרם לו מדיווח זה.

האם יש חיוב קימה תוך כדי אמירת קינות בתשעה באב? בעל "שבות יעקב" (שו"ת חלק א' סימן כ"ו) נשאל על ידי בנו, אם אין הוא חייב לקום לכבוד רבותיו בעת אמירת הקינות בתשעה באב,

כאבל היושב "שבעה" שאינו חייב בדיני קימה (מועד קטן כז/ב, "שולחן ערוך" יו"ד סימן שע"ו), או שמא יש לחלק בין אבילות על אדם שנפטר זה עתה לבין "אבלות ישנה" על חורבן בית המקדש שאירע לפני זמן רב. בעל "שבות יעקב" הכריע, כי אין לחלק בין אבל לבין אדם היושב על הקרקע באמירת הקינות, שכן, האבל אינו מחוייב במצוות קימה, משום שיסודה של מצוות קימה היא להדר ולכבד את האדם שלכבודו קמים, וכמבואר בסוגייתנו, מצווה זו אינה נוהגת בבית המרחץ שאינו מקום מכובד. על כן, גם בשעה שנוהגין לישב על הארץ ולהתאבל על חורבן בית המקדש, אין חובה לקום מפני אב או רב, מפני שהקימה אינה בהידור.

דף לב/א נמצא זה פורע חובו משל עניים

קניית ספרי קודש לילדים מכספי מעשר

נחלקו אמוראים בסוגייתנו בגדרי חובת הבן בכבוד אביו. לדעת רב יהודה, על הבן לממן מכספו את צרכי אביו. אך לדעת רב נתן בר אושעיא, אף על פי שעל הבן לשרת את אביו ולמלא את בקשותיו, אין הוא חייב במימון העלות הכספית הכרוכה בכך. כראיה לכך שהבן פטור ממימון צורכי אביו מביאה הגמרא ברייתא, בה מבואר כי בן רשאי להאכיל את אביו מכספי מעשר עני, שהם כספי צדקה. מוכח, איפוא, שאין חובה על הבן לממן את צרכי אביו מכספו, שהרי הוא נוהג באביו כבכל עני שזקוק לכספי צדקה. לבסוף, דוחה הגמרא את הראיה מהברייתא, משום שיתכן שדברי הברייתא מתייחסים לצרכים של האב שאינם חיוניים לקיומו, שאותם ודאי פטור הבן מלממן, ועל כן רשאי הוא להשתמש לצורך כך בכספי צדקה. להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סימן ר"מ סעיף ה') נפסק, כי אין הבן חייב לפרנס את אביו.

מדברי סוגייתנו הוכיחו הפוסקים ("באר הגולה" יו"ד סימן רמ"ט אות ה'), כי השימוש בכספי מעשר כספים אינו מותר אלא למטרות שבעל המעשר אינו מחוייב לממן בלאו הכי, והמשתמש למען בכספי מעשר עושה שימוש בלתי ראוי בכספי צדקה. לפיכך, אין אדם רשאי לממן עשיית מצוות מכספי מעשר, כגון רכישת אתרוג למצוות ארבעת המינים וכדומה (ש"ת מהר"י אסאד או"ח סימן מ').

רכישת אתרוג מהודר מכספי מעשר: אולם, כתב בעל "משכנות הרועים" (מערכת מ' אות ק"ל), כי אדם שהזדמנו לפניו שני אתרוגים שאינם שווים בהידורם, רשאי לממן את תוספת ההידור מכספי מעשר. זאת, על פי המבואר בסוגייתנו שהבן רשאי לממן את צרכיו הבלתי חיוניים של אביו מכספי מעשר. אמנם, יצוין, כי יש החולקים על כך וסוברים, כי מעשר כספים מיועד עבור עניים בלבד, ולא למטרה אחרת (עיין שו"ת "חתם סופר" יו"ד סימן רל"א).

קניית ספרי קודש עבור הבן: כאמור, אין לממן עשיית מצוות מכספי מעשר, ולפיכך, אדם שהקב"ה זיכהו להתפרנס באופן מכובד, אינו רשאי להשתמש בכספי מעשר למימון שכר הלימוד של בניו ובנותיו (שו"ת "אגרות משה" יו"ד חלק ב' סימן קי"ג) [לגבי אנשים שהכנסתם מצומצמת, דנו הפוסקים להקל במימון שכר לימוד לבנים]. אולם, כתבו הפוסקים (שו"ת "אבני ישפה" חלק ב' סימן ע"ו), כי רשאי אדם לרכוש ספרי קודש עבור בנו מכספי מעשר, שהרי אין זו מחובתו לעשות כן, ויש בכך משום תוספת הידור למצוות "ושננתם לבניך". אמנם, רכישת ספר קודש מכספי מעשר מצריכה את הקונה לציין במפורש על הספר שהוא נרכש מכספי מעשר, למען ידעו בניו אחריו כי הספר אינו שלהם ולא יעמידוהו למכירה (ט"ז סימן רמ"ט סק"א).

דף לא/א כיון שאמר כבד את אביך ואת אמך חזרו והודו למאמרות הראשונות

כבוד ה'

פירש "חתם סופר":

כבודו של המלך מיוחד אך ורק למלך. אם הוא ניתן גם לאחר - כבר אינו כבוד-מלך. כאשר ראו האומות שהוא נותן כבוד גם לאב ואם, הבינו שהכבוד שהבריות נותנות כבר אינו מיוחד להקב"ה ואינו ראוי לו לכבוד, שכן הוא נתן גם לקרוצי חומר... (תורת משה, שבועות).

דף לא/א אין אני מבקש מכם אלא אותן ממון שהפסדתי בשביל כבוד אבא

למה דוקא פרה אדומה?

סיבב הקב"ה שתיוולד בעדרו פרה אדומה ויבאו חכמי ישראל לקנות אצלו, לתקן הקטרוג שנוצר על ידי הקפדתו על מצוות כיבוד אב ואם. למרות שהפסיד ממון על המצווה, הרי שלבסוף בקשו בחזרה... ומאידך גיסא, הוא הפסיד ממון על מצווה שכלית ואילו ישראל בזבוז ממון על מצווה שהיא חוקה... (אהל תורה, מאמרות הרבי מקוצק).

לעילוי נשמת האשה הצדקנית המחנת מרת **טשרנע טורק** ע"ה
ב"ר דוד שלזינגר זצ"ל אשת הרב משה טורק
יבלחט"א נלב"ע ז' בחשוון תשס"א
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת הר"ר **אברהם חיים קוט** ז"ל
ב"ר צבי ז"ל נלב"ע ז' בחשוון תשל"ז
תנצב"ה
הונצחה ע"י בניו
פנחס צבי ויוסף מרדכי קוט שיחיו

לעילוי נשמת מרת **פאני שפילברגר** ע"ה
(לבית שפרד) ב"ר נפתלי דב ז"ל
נלב"ע ז' בחשוון תשמ"ז
תנצב"ה
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת הר"ר **אליהו יעקב שיינפלד** ז"ל
ב"ר מרדכי הכהן ז"ל נלב"ע ג' בחשוון
תנצב"ה
הונצחה ע"י משפ' שיינפלד שיחיו

מאורות הדף היומי

משרד ראשי: רח' ווגמן 1 (פינת חתם סופר 5)
Wagman street 1 P. O. B. 471 Bnei-Brak ISRAEL
ת.ד. 471 בני-ברק
טל: 03-5775333
פקס: 03-7601020
E-mail: meorot@meorot.co.il

לתרומות והנצחות טל: 03-5775307
מוקד ההזמנות 151-500-700

הקדם והנצח

את נשמות יקיריך ז"ל

עשרות אלפי גמרות מודפסות ונלמדות לעילוי הנשמה המונצחת בעמוד הגמרא

שיום הזיכרון שלהם חל בחודשי **טבת, שבט, אדר וניסן**
בגמרא המיוחדת "מהדורת נר תמיד"
בהוצאת "מאורות"

לפרטים והרשמה: (שי) טל. 03-5775307 פקס. 03-7601020